

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ТВОРЧО-РЕАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

В соціальних змінах в суспільній поведінці людини, в аспекті дії законів соціального пізнання на підґрунті творчого осмислення "соціального світу" починають діяти "культурні детермінанти" за схемою "евристики репрезентативності" та "евристики об'єднання і пристосовування" [1; 96, 97].

За своєю суттю, це "творчо-евристичні детермінанти", бо людина в своїй соціальній поведінці вже не конформується під навколишнє середовище, а більше пристосовує зовнішню дійсність під своє креативне бачення і розуміння. Наприклад, за соціокультурними орієнтаціями К.Хорні, на людей, "від людей", "проти людей" [2; 259, 260]. Відбувається "ментальне спрощення об'єктів" та "категоризація об'єктів відповідно до їх репрезентативності", виходячи з "базисної інформації" суб'єкта про об'єкт, який робив "висновок на основі вибіркової інформації" [1; 176, 178]. Персональна "Я – концепція,, креативно переорієнтується з соціального пізнання на самопізнання, і "Я – схема" змінює "історію соціального порівняння" на "теорію самосприйняття" на "самопрезентацію і управління власним сприйняттям " [1, 178].

Це дуже складний духовно-креативний процес, що має відповідне філософське підґрунтя. Якщо урівняти чуттєво-емоційні і когнітивні процеси з їх психологічним відображенням або, за Л.М.Веккером, "розповсюдити поняття інтроспекції однаковою мірою на когнітивні і емоціональні процеси, то ми неминуче опиняємося перед наступною логіко-філософською і психологічною альтернативою": або "внутрішній досвід є

вихідним, а зовнішній досвід є похідною по відношенню до результату розумового конструювання, або між обома формами досвіду загалом немає співвідношення вихідного і похідного, а є лише відношення рівноправності і паралельності. Це дуже симптоматичний висновок чесного вченого! І він його підсилює таким чином: "По відношенню до когнітивних процесів на відміну від процесів емоціональних, така альтернатива залишається дійсно реальною, а не фіктивною" [3, 72]. І тому "внутрішні" креативно-реалізаційні процеси необхідно пов'язувати з практично-предметними знаннями і вміннями, що мають практичний "духовний вихід" у зовнішній світ в модусі когніцій.

Дійсно, подібна взаємотрансформація "внутрішнього" й "зовнішнього", суб'єктивного й об'єктивного відбувається шляхом ментально-творчого "конструювання", за новітньою теорією "особистісних конструктів" Дж.Келлі. Основний постулат вченого: "процеси особистості - це прокладені в психіці канали, в руслі яких людина прогнозує події", і "поведінка визначається тим, як людина прогнозує майбутні події". Тому це завжди дії і соціальна поведінка в рамках "конструктивного альтернативізму" [2; 434, 435]. Виникає питання смислової інтерпретації креативного самоствердження, що однозначно визначається як питання предметної самоідентифікації особистості в творчо-реалізаційних процесах. Тому й виникають "особистісні конструкти альтернативізму" як різні "моделі здібності", головні з яких, за Дж.Келлі, – це "упереджуючі", "констелляторні" і "передбачуючі" конструкти [2, 441]. Перші є конструкторами однієї креативної класифікації, яка виключає інші класифікації; другі – можуть належати одночасно до різних областей творчого використання; треті – це "відкриті конструкти" для різних сфер творчого використання, включаючи альтернативні точки зору, тобто вони відкриті для кожного нового досвіду. Але використання будь-якого конструкта обов'язково потребує "циклу О-В-В": "орієнтування – вибір – виконання", щоб перевірити "валідність конструкта" на "прогностичну ефективність" його дії [2; 448, 449]. За нашою концепцією,

це "комунікація - ціннісна детермінація – креативна реалізація (цикл "К-ЦД-КР").

При використанні конструктів невизначеної креативної інтерпретації виникає особлива "внутрішня реальність" людини зі своїми смислами "самокаузальності". В системі креативної психології це фіксується як поява у людини здатності до самоактуалізації. Подібний феномен розглядається як своєрідна творчо-психогенна самопомога людини самій собі шляхом підняття акумульованих "креативних ресурсів" до рівня "актуалізованого потенціалу", "внутрішньої творчої сили" та "гештальт терапії" на самопроявлення творчої "Я – концепції і її самоактуалізації".

Подібне предстає, як "процес становлення" людини, "процес усвідомлення" себе як "становлення, що призводить до самоактуалізації і аутентичності", і є "продуктом інтенціональності Я, яке проходить на культурному й індивідуальному рівнях" [19, 130]. Межа подібної творчої само актуалізації – це креативне самовдосконалення, котре і виявляється на підґрунті "конструктивного альтернативізму". Творчі "конструктивні альтернативи" дозволяють суттєво "розширити" внутрішню реальність людини, тому що це потребує "афективного включення" емотивно-вольової сфери до процесу предметно-творчої самореалізації. Це емоційно-вольове творче напруження вибору, напруження виконання – самоствердження, напруження у досягненні мети при необхідності йти на компроміси, або прояви твердої ригідності і духовної незламності [4; 136,139].

Подібна ступенева творча самоактуалізація, що піднімає рівень креативності особистості в межах "філософії конструктивного альтернативізму" зветься "доктриною Келлі" [2; 453, 456].

Схильність тієї чи іншої особистості до проявів креативності і творчо-предметної самореалізації можна виявити шляхом проходження відповідного "репертуарного тесту рольового конструкту" ("реп-тест"). Він використовується для однозначної інтерпретації відповідного конструкта у значенні "діагностичного інструменту". Таким чином, "несвідомі детермінанти" як

"факти наслідування" виключаються і можна виділити "холістичну позицію" особистості в репрезентації її поведінки, виходячи з рівня актуалізації та ступеня "унікальності індивіда" [5; 548, 550, 552, 563]. При цьому ключове значення має, враховуючи динамічний характер креативних проявів та її множинну поліморфність, "ситуаційний детермінізм" творчих імпульсів та "інтеракціоністичні позиції" особистості в рольових ситуаціях з широкими межами реалізаційного позиціонування в "ситуативних диспозиціях" [5; 562]. З цих ситуативних диспозицій і рольових ситуацій інтеракційного позиціонування починається вольовий процес" прагнення до цінностей буття: "Вольовий процес починається з хотіння, бажання, потягу, загалом стремління, що для нас цінне", коли "несвідомі переживання цінностей буття усвідомлюються і робляться "осмисленими", відбувається "осягання цінностей... і приєднання до цінностей буття" [6; 262]. За Н.О.Лосським, "вольовий процес завжди спрямований на цінності буття, приєднання до цінностей завжди пов'язане з почуттям,...емоціями і афектами." Поєднання творчих емотивно-волютивних і креативно-реалізаційних початків в життєдіяльності особистості піднімає її на вищі рівні екзистенційного буття. В духовно-практичному відношенні цей рівень можна характеризувати як "креативну компетентність". В системі когнітивної психології вона осмислюється як проходження трьох основних стадій "компетенційного зросту" [7; 273, 274]:

- когнітивна стадія декларативного (вербально-когнітивного) кодування знання з формуванням релевантного практичного навичку: це рівень кодуючо-релевантної креативної компетентності;

- асоціативна стадія успішної реалізації практичного знання у відповідних психічних та предметних операціях: це рівень асоціативно-операційної креативної компетентності;

- автономна стадія вирішення перцептивно-моторних завдань свідомості з високою точністю їх вирішення: це рівень автономно-декреторної креативної компетентності, яка дозволяє з рівня вирішення тактичних завдань вийти на рівень вирішення стратегічних завдань, наприклад, через здійснення

"стратегічного навчання" (де діє "ступеневий закон навчання") [7; 275, 282, 283].

Слід підкреслити, що творчі інтенції на підвищення власної креативності та на її предметну самореалізацію самі по собі не з'являються. Тому орієнтація на творчо-компетенційний зріст на досягнення рівня "креативної компетенції" є принаймі трьохстадіальним процесом, а взагалі він потребує більше ступенів, щоб вийти на предметно-творчу самореалізацію. Загалом, мають бути створені відповідні умови (комунікативні, ціннісні, когнітивні) тощо, щоб "запустити" внутрішні духовно-творчі механізми своєрідного "креативного змагання" особистостей, сконцентрувати їх духовні і соціальні сутнісні сили на підвищений "креативний ритм" самоактуалізації, наприклад, "на успіх" в професійній діяльності, діловій кар'єрі тощо. Особистість повинна напружено працювати в режимі творчого "екзистенційного самоздійснення" по "реалізаційних векторах" життєдіяльнісних досягнень (які є різними в різні періоди життя), в успішності саморозвитку своїх здібностей і талантів та їх прогресуванні, в постановці нових престижних завдань, в інноваційному випередженні конкурентів тощо.

Література:

1. Аронсон Э., Уилсон Т., Эйкерт Р. Психологические законы поведения человека в социуме. М. : СПб., Олма-Пресс, Нева, 2002. 560 с.
2. Хьелл Х., Зиглер Д. Теории личности. М. : СПб., "Питер", 1999. 680 с.
3. Веккер М. Психические процессы. Т.3 – Л. : Изд. Лен. Ун-та, 1980. 326 с.
4. Смит Н. Современные системы психологии. М.: СПб: Еврознак – Олма-Пресс, 2003. 384 с.
5. Холл К.С., Линдсей Г. Теории личности. М. : ЕКСМО-Пресс, 1999. 592 с.
6. Лосский О. Условия абсолютного добра. М. : Изд. полит. лит., 1991. 368 с.
7. Андерсен Дж. Когнитивная психология. М. : СПб, "Питер", 2002. 496 с.